

התהוותה של אירופה:

משלהי העולם העתיק אל ראשית העת החדשה המוקדמת, 1600–300

שיעור בהנחיית פרופ' גדי אלגזי | עוזרת הוראה: ניליה דולר לנדסמן: neiliad@mail.tau.ac.il

חובות הקורס

נוכחות שוטפת בהרצאות; קריאת ספרות המחקר

מרכיבי הציון

בחינת סיום (100%)

מתכונת הקורס: איך ללמוד?

- גרעין הקורס הוא **ההרצאות וחומרי הקריאה**. המצגות אינן מסכמות את החומר, לא חוזרות על מה שנאמר בהרצאה, אלא מיועדות להמחשת מרכיבי מפתח בהרצאה. הדרך הטובה ביותר ללמוד היא לצפות במצגות תוך כדי הקשבה להרצאה.
- **החומרים**. חישבו על הקורס כחבילה אחת הכוללת (1) הרצאות, (2) מצגות, (3) מפות דרכים (הסבר יבוא), (4) קריאת החובה, (5) קריאת הרשות, (6) חומרי עזר (מפות, מילוני מונחים). השילוב ביניהם יאפשר לכן להפיק ממנו את המיטב.
- השיעור מקיף תקופה ארוכה במיוחד – למעלה מאלף שנה. הוא לא יכול ואינו מתיימר "לכסות" אותה אלא לשמש מבוא: להקנות מושגים בסיסיים, להציע כלים לניתוח ולהציג בעיות. **מומלץ לכן מאוד לקרוא את המאמרים תוך כדי השיעורים – לפני או אחרי כל פגישה.**
- **מפת דרכים**. בכל פגישה יחולק דף עם מפת דרכים להרצאה. הדף מציג בראשי פרקים את המהלך הבסיסי של הפגישה וכולל כרגיל את המונחים הקשים, שקשה לעקוב אחריהם במהלך האזנה. מפת הדרכים אמורה להקל להתרכז בהקשבה ולסכם לעצמכם רק את הדברים החשובים.
- **סינתזה**. התמונה הכוללת תתגבש אצלכם לקראת הבחינה, כשתבחינו בקריאה חוזרת של החומרים בקשרים שביניהם. שימו לב למועד בחינת הסיום כדי שתספיקו להשלים את הקריאה, לעבור על החומר ולנסח לעצמכם שאלות.
- **שאלות**. אנחנו מקווים שיהיו לכם הרבה שאלות. המתכונת הפרונטלית של ההרצאה אינה מאפשרת לברר שאלות ולפתח דיון. שלחו שאלות במישרין ל**ניליה**, המלווה את הקורס, ונשתדל להתייחס אליהן בהרצאה עצמה או בכתב – במענה אישי או לכלל הכיתה. לקראת הבחינה נקיים **מפגש פתוח** ובו נדון בשאלות שתעלו תוך כדי הקריאה המסכמת.
- **לא מספיק?** בנוסף לחומרי הקריאה, המצגות ומפות הדרכים, תוכלו למצוא באתר הקורס חומרי עזר (למשל מילוני מונחים) וחומרים לקריאה נוספת. מצאתם עוד חומרים מעניינים, עלתה בכם מחשבה בעקבות מה שנאמר בפגישה? כתבו לקבוצת הדיון של הקורס.

סילבוס

א. מורשת העולם העתיק: כנסייה ואימפריה

1. אביעד קליינברג, **הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה** (תל אביב: האוניברסיטה המשודרת, 1995), עמ' 11–38
2. אורה לימור ויצחק חן, **ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים**, כרך א (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2003), עמ' 30–58 (מרדיפות הנוצרים להתמסדות הכנסייה והתנצרות האימפריה)
 - קריאת רשות: **הבשורה על פי מתי**, פרקים א–ג ופרקים ה–י"ב [תרגום עברי זמין ברשת: <http://www.kirjasilta.net/ha-berit/index.html>]. מומלץ לקרוא כל הבשורה!
 - קריאת רשות: פיטר בראון, **עוני ומנהיגות באימפריה הרומית המאוחרת**, תרגום: אורי שפיר (ירושלים: מרכז זלמן שז"ר, 2008), עמ' 28–56

ב. מגעים חברתיים ובניית תרבות בימי הביניים המוקדמים (500–1000)

3. אורה לימור ויצחק חן, **ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים**, כרך א (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2003), עמ' 69–75 (הגדרת האמונה ומוסדות הכנסייה), 84–96 (הנזירות הנוצרית)
- קריאת רשות: ואלטר פול, "מה ההבדל? הבחנות אתניות בימי הביניים המוקדמים", **זמנים** 89 (2005), עמ' 36–40

ג. כיבושים, התפשטות והתיישבות (1000–1350)

4. רוברט ברטלט, **התהוותה של אירופה**, מאנגלית: אלון אשפר (ירושלים: מוסד ביאליק, 2015), פרק 4, עמ' 94–113 ("דמות הכובש"), [Robert Bartlett, "The Image of the Conqueror", in: *The Making of Europe: Conquest, Colonization and Cultural Change, 950-1350* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1993), pp. 85–105]
5. גדי אלגזי, "כבר באירופה: על קולוניאליזם התיישבותי, מדיאבלי ומודרני, בעקבות ספרו של רוברט ברטלט, התהוותה של אירופה", **זמנים** 137 (2017), עמ' 116–122 [**נוסח מקוצר באתר הקורס**]
- קריאת רשות: איריס שגריר, "ממלכת ירושלים הפראנקית", **מסעי הצלב: היסטוריה והיסטוריוגרפיה** (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2014), פרק ה, עמ' 270–277

ד. הרפורמה והתגבשות הכנסייה בימי הביניים התיכונים (1000–1350)

6. ריצ'ארד סאת'רן, "האפיפיורות", **גאולה וכוח: לתולדות הנצרות בימי הביניים**, ערך ותרגום: אביעד קליינברג (תל אביב: ספרי תל אביב, 1999), עמ' 40–50 [Richard W. Southern, *Western Society and the Church in the Middle Ages*] (Harmondsworth: Penguin, 1970), pp. 91–169
- קריאת רשות: אביעד קליינברג, "הכנסייה והסקרמנטים", **הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה**, עמ' 70–78

ה. איכרים ואדונים, הכפר והאחוזה

7. מארק בלוך, "מהי אחוזה", מתוך "התהוות האחוזה בימי הביניים" (תרגום: גדי אלגזי) [Marc Bloch, "The Rise of Dependent Cultivation and Seigniorial Institutions", *Cambridge Economic History of Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 1941), vol. 1, pp. 235–290]
8. Marc Bloch, "From the Royal Court to the Court of Rome: The Suit of the Serfs of Rosny-sous-Bois," in Sylvia Thrupp (ed.), *Change in Medieval Society: Europe north of the Alps, 1050–1500* (New York: Appleton-Century-Crofts, 1964), pp. 3–13

ו. דמוגרפיה, משפחה, שארות ומגדר

9. Judith M. Bennett, "Public Power and Authority in the Medieval Countryside", in Mary Erler and Maryanne Kowaleski (eds.), *Women and Power in the Middle Ages* (Athens, GA: University of Georgia Press, 1988), pp. 18–36
- קריאת רשות: André Burguière, "Europe: Town and Country (Thirteenth-Fifteenth Century)", in *A History of the Family* (Harvard University Press, 1996), vol. 1, pp. 430–466

ז. פטרונים ובני-לוויה, אדונים ואסאלים: מבני היסוד של ההיסטוריה הפוליטית

10. Martin Aurell, "The Castellan] (תרגום: אורי בן-שלום) [Aristocracy" and "The 'Nobility of Privileges' in the Thirteenth Century," in Daniel Power (ed.), *The Central Middle Ages: Europe 950–1350* (Oxford: Oxford University Press, 2006), pp. 32–40
11. ז'ורז' דיבי, "הנערים בחברה האריסטוקרטית: צפון-מערב צרפת במאות האחת-עשרה והשתים-עשרה" (תרגום: עודד רבינוביץ) [George Duby, "Youth in Aristocratic Society", *The Chivalrous Society*, trans. Sylvia Postan] (London: Edward Arnold, 1977), pp. 112–122
- קריאת רשות: מארק בלוך, "הפיאודליזם האירופי" (תרגום: גדי אלגזי) [Marc Bloch, "Feudalism, European",] (New York: Macmillan, 1930), vol. 6, pp. 203–210

ח. עיר ועיור, מסחר ומלאכה

N.J.G. Pounds, *An Historical Geography of Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), pp. 123–131

ט. צמיחת האוניברסיטאות ותמורות רוחניות ואינטלקטואליות (1150–1300)

13. אביעד קליינברג, "תיאולוגיה ומיסטיקה", *הנצרות מראשיתה ועד הרפורמציה* (תל אביב: האוניברסיטה המשודרת, 1995), עמ' 121–131
14. אביעד קליינברג, "המסדרים החדשים", *קריאת ביניים: מדריך קצר לימי הביניים במערב* (הוצאה עצמית, 2020), עמ' 122–135
15. אלכסנדר מריי, "הסולם האוניברסיטאי" (תרגום: עודד רבינוביץ') [Alexander Murray, *Reason and Society in the Middle Ages* (Oxford: Clarendon Press, 1978), pp. 213–233]
- קריאת רשות: קרוליין ביינאם, "פסלים בוכים ולחם מדמם: מעשי נסים בימי-הביניים המאוחרים", תרגום: מרים אליאב-פלדון, *זמנים* 105 (2009), עמ' 4–15.

י. לאחר המוות השחור: תמורות בשלהי ימי-הביניים (1350–1600)

16. יוג'ין פ' רייס (הבן) ואנתוני גרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה 1460–1559*, תרגום: עדי הירש-גינזבורג (תל אביב: רמות, 2000), פרק 2: "צמיחה כלכלית" [עותק מתוקן באתר הקורס]
17. לינדל רופר, "לגנוב גבריות: קפיטליזם וכישוף בגרמניה של העת החדשה המוקדמת" (תרגום: עודד רבינוביץ') [Lyndal Roper, "Stealing Manhood: Capitalism and Magic in Early Modern Germany," *Oedipus and the Devil: Witchcraft, Sexuality and Religion in Early Modern Europe* (London & New York: Routledge, 1994), pp. 125–44]

יא. ההתפשטות האירופית והסחר העולמי (1450–1630)

18. רייס וגרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה*, פרק 1, סעיפים 1–2 ("הדפוס", "דפוס הלוחמה") וסעיפים 5–6 ("מסעות הגילויים הפורטוגליים" ו"העולם החדש") [עותק מתוקן באתר הקורס]
19. נטלי זימון דיוויס, "הדפוס ופשוטי העם", תרגום: יעל נדב-מגנס, *זמנים* 71 (2000), עמ' 20–35 [Natalie Zemon Davis, "Printing and the People", *Society and Culture in Early Modern Europe* (Stanford: Stanford University Press, 1975)]
- קריאת רשות: נתן ואשטל, "האינדיאנים והכיבוש הספרדי", מאנגלית: ברוריה בן-ברוך, *זמנים* 41 (1992), עמ' 95–113

יב. תיקון גוף הכנסייה: רפורמציה וקונטרה-רפורמציה (1500–1550)

20. רייס וגרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה*, פרק 3 ("חברת הרנסנס והתרבות ההומניסטית") [עותק מתוקן באתר]
21. רייס וגרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה*, פרק 5 ("מהפכה ורפורמציה בכנסייה") [עותק מתוקן באתר]

יג. התעצמות המדינה

22. רייס וגרפטון, *אירופה בראשית העת החדשה*, פרק 4, סעיפים 1–5 ("ראשיתה של המדינה המודרנית") [עותק מתוקן באתר]
- קריאת רשות: John Bossy, "The Counter Reformation and the People of Catholic Europe", *Past and Present* no. 47 (1970), pp. 51–70.